

FOKUSPLAN ODDERDAM ENGE

FOTOGRAF: ANNE ERLAND ESKILDSSEN, SEGES

AREALER BESIGTIGET DEN 4. JULI 2017

AKTØRER

Arealets navn	Odderdam enge
Lodsejer	Naturstyrelsen (Niels Worm)
Dyreholder	Bo U. Hansen
Kommune	Hillerød kommune (deltog ikke)
Rådgiver	Andreas Höll
SEGES	Anne Eskildsen & Heidi Holbeck
	Har udarbejdet fokusplanerne med indspil fra ovenstående aktører samt Kristian Graubæk (NST Møn)

NUVÆRENDE DRIFT - FORDELE OG ULEMPER

SÆRLIGE OBS-PUNKTER I PLEJEN

Fokusområde 1:

- Engperlemorssommerfuglen er den suverænt vigtigste art på arealet, og har sandsynligvis kun en meget lille, sårbar bestand. Dog er der stort potentiale for at udvide artens kerneområde til andre delområder på arealet, hvis arten kan fastholdes så længe. Pt er der udfordring med for hård græsning, hvor sommerfuglens værtsplante, alm. mjørdurt, græsses helt i bund mange steder. Dette har resulteret i, at et enkelt delområde er blevet frahegnet i et forsøg på at redde arten. Engperlemorssommerfugl lægger sine æg lavt på mjørdurt, men larverne kan klare en let græsning i forsommeren, der ikke kommer helt i bund. Der bør holdes nøje øje med arealet, så bestanden kan bibeholdes. Det er desuden ekstremt vigtigt at sikre (i) at artens værtsplante, alm. mjørdurt, ikke græsses/slås lavere end 20 cm og aldrig før medio/ultimo august, og at der sikres frøsætning hos mange planter (ii) at der findes mange nektarressourcer til de voksne sommerfugle i sommerperioden, herunder især kærtidsel og brunelle (iii) at der ikke sker direkte mortalitet af artens æg/larver pga slåning eller overgræsning. Den nuværende græsning opfylder umiddelbart ikke disse behov, og derfor er frahegning nødvendig. Dette kan dog give konflikter med tilskudsbetingelserne.

Hele området:

- Flere delområder har potentiale til at blive et nyt kerneområde for engperlemor, men afgræsses pt for hårdt. Mjørdurt og kærtidsel nedbidt til 5-6 cm højde i september, hvilket er alt for lavt. Græsningstryk bør nedsættes til ca. det halve af nuværende (nedgræsning aldrig lavere end 20 cm), og vintergræsning bør afprøves. Det vil give vegetationen lov til at blomstre om sommeren, men sikre, at der er spist op om vinteren.
- Generelt god mosaikstruktur, der passer godt til fx rødrygget tornskade. Både våde og tørre partier. Småbuske og gamle træer i fint mix med det åbne.

Se oversigtskort.

OMRÅDEBESKRIVELSE

- Arealet er beliggende i den sydlige del af Gribskov og indgår i Natura 2000-området H133 Gribskov, Esum Sø og Snævret Skov. HNV-score: <8 - ca. 15 %, 8 - ca. 25 %, 9 - ca. 55 %, 10 - ca. 5 %
- Arealet rummer mest våde og fugtige lysåbne naturtyper i centrum og i randområderne, men også områder med overdrev. En del af området har tidligere været beplantet med rødgran og dyrket frem til 1980'erne. Siden er en del træer fældet og arealer der tidligere var i omdrift er udlagt til naturarealer med pleje ved afgræsning. Arealet i indhegningen er på knap 25 ha, heraf de 18 ha med 5-årig græsningsaftale.

MÅLSÆTNINGER

Naturstyrelsen

At nå Natura 2000 målene. Ikke specifikt artsfokus. Driver lidt hugst af torvetræer.

Dyreholder

Fokus på hestenes trivsel. Efterhånden mere fokus på naturen.

Lepidop

Forening: Beskyttelse af den lokale bestand af engperlemorssommerfugl.

NATIONALE MÅLSÆTNINGER

Områdets naturtyper indgår i vidt omfang i et stort sammenhængende naturområde præget af især store arealer af sø- og skovnaturtyper.

DYREHOLD

- Arealet plejes af unge islænder-hest (lige nu i alderen 1-3 år). Hestene er af meget fin afstamning (BLUP 112-120) og er mange penge værd. Ejer er derfor meget påpasselig med at dyrene ikke kommer til skade.
- Ejer bruger arealet til at 'modne' de unge heste inden de tilrides i 5-års alderen. Har observeret, at de ungheste der har gået på arealerne har markant bedre muskelsætning og er kvikkere end heste, der har gået hjemme tæt på gården.
- Dyrene får ormekur 4 dage før udbinding (det bliver i tarmsystemet i ca. 1 måned). Uden ormekur forringes dyrenes vækst meget betydeligt (ca. 7 cm lavere sluthøjde). Derfor vigtigt for økonomien at dyrene får ormekur.

NUVÆRENDE OG HITTIDIG PLEJE

- Hestene kommer på arealet ca. den 20. april og hentes hjem omkring 1. november.
- Tidligere plejet med anguskvæg (indtil for ca. 10 år siden).
- Bo overtog plejen for ca. 5 år siden. Startede ud med meget hård græsning (48 dyr 'for at rydde op på arealerne'), derefter blev dyretrykket sænket til 35 dyr, og i dag er der mellem 15-25 dyr.
- Der fjernes årligt et antal store rødgraner fra arealet – sælges som torvetræer til Tyskland (NST). Dette betyder, at hestene skal fjernes fra arealet allerede i oktober, for ikke at gå i vejen for maskinerne.
- Der har været snak om at samhegne med et andet naturareal på den anden side af grusvejen, men det ønsker Bo ikke, da det vil kræve overgang med færreste, som kan øge risikoen for skader på hestene.

HVAD GÅR GODT?

- Generelt god mosaikstruktur, der passer godt til fx rødrygget tornskade. Både våde og tørre partier. Småbuske og gamle træer i fint mix med det åbne.
- Rødrygget tornskade virker til at have en stor bestand i området – et tegn på mange, store insekter.
- Positivt at der er lavet en indsats for engperlemorssommerfugl. Efter anbefaling fra Lepidop. forening er der sørget for, at den nordligste del af mark 65 blev frahænet. Det frahegnede areal er markant mere blomsterrigt end resten af området.
- God dialog mellem Naturstyrelsen og dyreholder.
- Grønne organisationer har bevågenhed på arealet. Vigtigt at deres viden kommer i spil ift. plejeindsatsen.

HVAD KAN GØRES BEDRE?

- Flere delområder har potentiale til at blive nye kerneområder for engperlemor, men afgræsses pt for hårdt. Mjødurt og kærtidsel pt nedbidt til 5-6 cm højde i september, hvilket er alt for lavt. Græsningstryk bør nedsættes til ca. det halve af nuværende (nedgræsning aldrig lavere end 20 cm i løbet af sommeren), og vintergræsning bør afprøves. Påfaldende hvor meget mere blomsterrigt

det frahegnede areal var, ifht. resten af området, der sommergræsses. Eller er det en følgeeffekt efter et par års overgræsning? Bør vurderes nøje.

- Naturstyrelsen har ikke specifikt fokus på arter. Har ingen ressourcer til at lave monitoring, hvilket ellers vil være optimalt ift. f.eks. engperlemorssommerfuglen.
- Dyreholder efterlyser selv mere vejledning om optimal pleje i kombination med hvad der kan lade sig gøre ift. tilskudsregler.
- Lepidop. forening har tilsyneladende ikke gennemført den lovede monitoring af engperlemorssommerfugl. Derfor ingen dokumentation af udviklingen. Dette bør der følges op på.
- Det er en udfordring, hvad der er den rigtige pleje af det frahegnede areal. Det kan evt. åbnes op så hestene kan afgræsse området i perioden 15. aug – 15. sept.
- Der skal holdes øje med, om der er behov for bekæmpelse af pil/birk på delarealer.
- Hvis overhovedet muligt bør ormemedler gives senest en måned før udbinding, da de ellers vil fortsætte med at virke når dyrene kommer ud på arealet. Det kan gå hårdt ud over møgbiller etc, der lever på og i hestens gødning, og som udgør en af rødrygget tornskades fødenicher.

HVAD SKAL UNDGÅS?

Bo ønsker at der foretages en oprensning af en grøft, fordi et (høj?)moseområde på arealet bliver 'for vådt' (hestene synker af og til i og må reddes). Det er uklart hvad der vil betyde for de lokale naturværdier. NST har dog allerede givet tilsagn om, at de er villige til at gøre det. Det bør overvejes, om dyreholder kan løse problemet med at unghestene sidder fast ved at have 2-3 gamle, erfarne heste gående på arealet hele året. De vil kunne føre og opdrage på ungdyrene, så de ikke kommer ud i de mest våde partier. Desuden vil de gamle heste kunne opdrage de unge til også at spise vedplanter og lysesisiv, som pt. ellers ikke bliver spist. Alternativt bør man overveje evt. frahæning af moseområdet i stedet for dræning – og/eller kort afgræsningsperiode i tørre perioder.

FOKUSARTER

(For plantearter er arter med en artsscore på 6 eller 7 medtaget, samt fredede arter - se bilag)

-
- **Særlige plantearter:** Tormentil (LC), tandbælg (LC). Desuden orkideer sp (fredede)
- **Særlige insekter:** Engperlemorssommerfugl (VU) er den vigtigste art for området. Det hvide w (EN), sumpgræshoppe (NT)
- **Særlige fuglearter:** Rødrygget tornskade (LC)
- **Andre arter:** Spidssnudet frø (LC, bilag IV art)

Se bilag med prioriterede plantearter fra området. Bogstaver i parentes angiver rødlistestatus – se bilag for beskrivelser.

KAN PLEJE OG TILSKUD FORENES?

- Flere delområder kan pt. ikke opfylde tilsagnsbetingelser for plejegræs ift. den nuværende kontrol efter synlig afgræsning. F.eks. de våde moseområder. Derfor vigtigt, at der ikke søges tilskud til hele indhegningen. Det vil være mere oplagt at vælge kontrol efter fast græsningstryk (0,3-0,5 DE/ha). Dog er det pt. en udfordring, at denne kontrolform ikke kan forenes med den nuværende frahegning lavet af hensyn til engperlemorssommerfuglen. Ved kontrol efter synlig afgræsning er det ok at delareal med mjøddurt er frahegnet frem til 15.8. hvorefter hegnet kan åbnes og dyrene sikre at arealet fremstår så kontrolkrav kan overholdes pr. 15.9.
- Ved indførsel af et fast, lavt græsningstryk vil det på sigt ikke være nødvendigt at frahegne arealet. Frahegningen bør dog fortsætte indtil det er sikret, at engperlemorssommerfuglen flyver og yngler på andre dele af arealet. Det bør afklares, hvem der skal dække udgifterne til det

manglende tilskud til det frahegnede areal. Hvis Bo ser det som et problem, at han fremover skal nedsætte antallet af dyr på arealet for at imødekomme behovet for et lavere græsningstryk, kan man evt. overveje, om der er mulighed for at udvide indhegningen med naboarealer, som også ejes af NST. Dette ville også potentielt være med til at udvide antallet af levesteder for engperlemorssommerfugl.

- Bo ønsker klarere retningslinjer. Vil gerne have et forhåndstilsagn. Ønsker at kontrollen blev mere rådgivende og kunne vejlede.
- Vigtigt med fokus på, hvordan pleje og tilskudsmuligheder kan optimeres og forenes.

LANDMANDENS FREMTIDSPLANER

Vil fortsætte som nu. Vil gerne med i en natur erfa gruppe. Kan Andreas Höll starte en op?

RØDLISTEKATEGORIERNE

Forsvundet (RE, regionally extinct): En art er forsvundet, når det er hævet over enhver rimelig tvivl, at det sidste individ, som havde en reel mulighed for reproduktion indenfor landets (regionens) grænser, er dødt eller forsvundet fra landet (regionen).

Kritisk truet (CR, critically endangered): En art henføres til kategorien kritisk truet, når der er en overordentligt stor risiko for, at den vil uddø i vild tilstand i meget nær fremtid som følge af, at ét af kriterierne A-E for kategorien CR er opfyldt.

Moderat truet (EN, endangered): En art henføres til kategorien moderat truet, hvis den ikke opfylder ét af kriterierne for kritisk truet (CR), men når der alligevel er en meget stor risiko for, at den vil uddø i vild tilstand i nær fremtid som følge af, at ét af kriterierne A-E for kategorien EN er opfyldt.

Sårbar (VU, vulnerable): En art henføres til kategorien sårbar, hvis den ikke opfylder ét af kriterierne for at være hverken kritisk truet (CR) eller moderat truet (EN), men når der alligevel er en stor risiko for, at den vil uddø i vild tilstand på længere sigt som følge af, at ét af kriterierne A-E for kategorien VU er opfyldt.

Næsten truet (NT, near threatened): En art henføres til kategorien næsten truet, hvis den ikke opfylder ét af kriterierne for kritisk truet (CR), moderat truet (EN) eller sårbar (VU), men er tæt på at opfylde ét af kriterierne for sårbar.

ØVRIGE KATEGORIER (ARTERNE ER IKKE RØDLISTEDE)

Ikke truet (LC, least concern): En art kategoriseres ikke truet, hvis det ved vurderingen viser sig, at den ikke opfylder kriterierne A-E for hverken kritisk truet (CR), moderat truet (EN) eller sårbar (VU) eller vurderes at være næsten truet (NT).

FOKUSARTER - ODDERDAM ENGE

FOTOGRAF: LARS BRØNDUM

ENGPERLEMORSOMMERFUGL (VU)

Denne smukke perlemorsommerfugl kan være svær at genkende. Vingeoversiden er karakteristisk med små pletter og en tydelig sort kantsøm, mens undersiden har lyse gullige permorspletter. Arten er specielt knyttet til næringsrige moser og enge, hvor alm mjøldurt er tilstede. Artens larver ægges på mjøldurtens blade, hvor de også overvintrer. Engperlemorsommerfugl har oplevet en tilbagegang og findes i dag få steder på Øerne, arten er sjælden.

FOTOGRAF: COLOURBOX

RØDRYGGET TORNSKADE (LC)

Med den rødbrune ryg og sorte maske er rødrygget tornskade en sjov fugl som er i landet fra maj-september. Arten yngler på lysåbne overdrev og græsningsenge, hvor den primært lever af insekter. Rødrygget tornskade er almindelig, forekomsten er de sidste år øget i Vestdanmark og gået kraftigt tilbage i Østdanmark.

FOTOGRAF: COLOURBOX

KÆRTIDSEL (LC)

Den 80-150 cm høje kærtidsel er stift opret stående med mørkerøde blomster i tætte klynger i spidsen af stængelen. Hele planten er stærkt tornet, og kan derved forveksles med andre tidsler. Kærtidsel gror på fugtige steder som kær, enge, moser og skovrydninger. Arten blomster fra juni-august og er almindelig i hele landet.

FOTOGRAF: ANNE ERLAND ESKILDSEN, SEGES

ALMINDELIG MJØDURT (LC)

Fra juni-august ses og duftes den fine gullighvide blomsterstand, blomsterne har en aromatisk duft og kan bruges under mjøldbrygning. Alm mjøldurt er en flerårig urt og kan blive op til 1 meter høj. Arten vokser i næringsrige og våde områder, fx kær, enge, langs åbredder og kløfter. Alm mjøldurt er almindelige i hele landet.

FOTOGRAF: INGE NAGSTRUP

MAJGØGEURT (LC)

Majgøgeurt er en af de tidligst blomstrende orkidéer, der i maj - juni har store, smukke lilla blomster. Den har ofte mørke pletter på oversiden af bladene. Vokser på fugtig, kalkholdig bund, især græssede enge med varierende vældpåvirkning. Generelt møder man kun orkidéer de steder, hvor der hverken sprøjtes, gødes eller drænes. På grund af orkidéernes særlige krav til levestedet er de fleste arter herhjemme i dag sjældne. Planten er fredet.

FOTOGRAF: COLOURBOX

TORMENTIL (LC)

Tormentillens små gule blomster lyser op i landskabet. Arten har en kraftig stængel som er rød indvendig. Tormentil kan forveksles med potentilarter, men arten har kun 4 kronblade i stedet for 5. Den vokser på sur bund og kan tilpasse sig fugtig til mere tørt terræn, fx heder, enge, og morbund i skove. Tormentil blomster i juni-august og er almindelig i Danmark.

BILAG - ODDERDAM ENGE

PLANTELISTE

Alle danske plantearter er tildelt point, der svarer til artens følsomhed over for forringelser af naturtilstanden. Lave point tildeles arter, der er tolerante eller ligefrem begunstiges af forringelser, mens høje point tildeles arter, der er følsomme over for forringelser, og som forsvinder, hvis forholdene på arealet forringes.

I denne planteliste, er indsat alle de plantearter, som er fundet på arealet og som har en score på 4 og derover. Disse arter indikerer god naturtilstand. Derudover er invasive og problemarter oplistet (score -1).

BEREGNING AF ARTSSCORE

Alle karplante- og karsporeplantearterne tildeles artspoint mellem -1 og 7 efter følgende beskrivelse:

7 point: ekstrem følsom overfor påvirkninger, der forringer naturtilstanden

6 point: meget følsom

5 point: følsom

4 point: lidt følsom

3 point: hverken følsom eller tolerant

2 point: noget tolerant

1 point: tolerant eller svagt begunstiget

0 point: ikke hjemmehørende i Danmark

-1 point: invasiv art og/eller problemart begunstiget af forringet naturtilstand

Se [den samlede oversigt](#) over danske plantearters score og baggrunden for tildeling af scoren.

ART	SCORE
Tandbælg	6
Tormentil	6
Eng viol	5
Fåre svingel	5
Gøgeurt	5
Lund fredløs	5
Lyng snerre	5
Læge ærenpris	5
Almindelig brunelle	4
Almindelig mangeløv	4
Almindelig star	4
Eng nellikerod	4
Glanskapslet siv	4
Hare star	4

Håret frytle	4
Kær ranunkel	4
Kær snerre	4
Kær svovlrod	4
Kær tidsel	4
Langbladet ranunkel	4
Næb star	4
Pille star	4
Skov angelik	4
Skov kogleaks	4
Skovsyre	4
Smalbladet mangeløv	4
Sump snerre	4
Top star	4
Trævlekrone	4

Tue star	4
Tykbladet ærenpris	4
Koralrod	7*

* Er registreret i området i 2016, men udenfor fokusplanens område.

NEGATIV ART	SCORE
Almindeligt rapgræs	-1
Enårigt rapgræs	-1
Glat vejbred	-1
Glat ærenpris	-1
Horse-tidsel	-1
Lav ranunkel	-1
Stor nælde	-1
Tusindfryd	-1

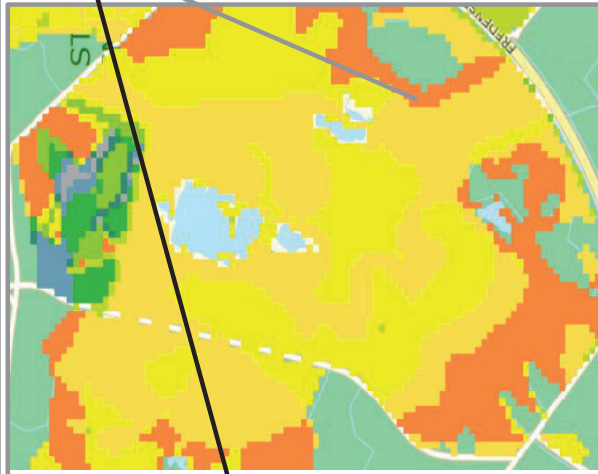
OVERSIGTSKORT - ODDERDAM ENGE

OMRÅDE 1

Naturværdier: Kernehabitat for den sjældne engperlemorsommerfugl (VU).

Tilskud: Synlig afgræsning – der bør søges dispensation fra opfyldelse af tilsagnsforpligtigelserne så længe arealet er frahegnet.

Plejeanbefalinger: Arealet er pt frahegnet af hensyn til engperlemor. Det er ekstremt vigtigt, at arealet kun græsses meget ekstensivt så sommerfuglens værtsplante, mjødukt, ikke nedgræsses, og så der bibeholdes en høj tæthed af nektarplanter i sommerperioden. Nedgræsning i sommerperioden må aldrig være lavere end ca. 20 cm, helst med højere partier imellem. Slåning er meget problematisk, og kan sætte bestanden af engperlemor i alvorlig fare. Hvis slåning skal foretages, så bør det ske tidligst den 1. sept., og så delarealer på <100 m², hvor vegetationen er særligt værdifuld, herunder partier med mjødukt, helt friholdes for slåning.

HNV score: 10
Kystnærhed: Nej
Lavbundsareal: Ja
Skråning/Skrænt: Nej
Beskyttet natur: Ja
Nærhed til beskyttet natur: Ja
Nærhed til småbiotop: Ja
Ekstensiv landbrugsdrift: Ja
Økologisk mark: Nej
Planteindikator 1: Ja
Planteindikator 2: Ja
Planteindikator 3: Nej
Forekomst af rødlistet/bilags art 1: Ja
Forekomst af rødlistet/bilags art 2: Ja
Forekomst af rødlistet/bilags art 3: Ja

OMRÅDE 2

Naturværdier: (Nedbrudt) højmoser?

Tilskud: Synlig afgræsning. Mere oplagt at vælge kontrol efter fast græsningsstryk, da tilsagnsbetingelser pt næppe kan overholdes.

Plejeanbefalinger: Dyrerholder ønsker at sænke vandstanden, da hestene synker i. Kan problemet løses ved at have et par erfarne heste gående på arealet hele året? Alternativt til dræning bør frahegning og/eller kort afgræsningsperiode i tørre perioder overvejes.

OMRÅDE 3

Naturværdier: Riggæ og overdrev. Særlige arter: Majgøgeurt (fredet), sumpgræshoppe (NT), rødrygget tornskade (LC).

Tilskud: Synlig afgræsning. Mere oplagt at vælge kontrol efter fast græsningsstryk, da tilsagnsbetingelser pt næppe kan overholdes.

Plejeanbefalinger: Området har potentialtiale til at blive et nyt kerneområde for engperlemor, men afgræsses pt for hårdt. Græsningsstryk bør nedsættes til ca. det halve af nuværende (nedgræsning aldrig lavere end 20 cm), og vintegræsning bør afprøves. Det vil give vegetationen lov til at blomstre om sommeren, men sikre, at der er spist op om vinteren. Hvis muligt bør ormemedler gives senest 1 md før udbinding for at undgå negative effekter på møgbillefaunaen, som udgør en af rødrygget tornskades fødenicher.

KONTAKT

Heidi Buur Holbeck, landskonsulent
SEGES - Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.
Anlæg & Miljø - hbh@seges.dk
+45 8740 5450 / +45 2374 3157

KONTAKT

Anne Erland Eskildsen, naturkonsulent
SEGES - Landbrug & Fødevarer F.m.b.A.
Anlæg & Miljø - anee@seges.dk
+45 8740 5523 / + 45 2974 3462